

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Zbigniew Stanisław Landowski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 2003 mgr kulturoznawstwa w zakresie arabistyki Wydział Neofilologii UW
- 2006 dr nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa – arabistyki Instytut Orientalistyczny UW w Warszawie. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Chronotopy w utworach dramatycznych Sa'd Allāha Wannūsa*. Promotor rozprawy: prof. dr hab. Ewa Machut-Mendecka; recenzenci: prof. dr hab. Elżbieta Górka (UJ); prof. dr hab. Marek M. Dziekan (UŁ).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

od 1.2.2013	IH WH UG, Gdańsk - adiunkt
2011-2012	UG, Gdańsk – zlecenie, wykładowca
2011-2013	UMCS, Lublin – zlecenie, wykładowca
2.6.-31.12.2010	Muzeum Niepodległości, Zakład Instytut Kresowy, Warszawa, p.o. kierownik, st. asystent
2008-2009	Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa – zlecenie, wykładowca
2007-2008	Studium Europy Wschodniej UW, Warszawa – zlecenie, redaktor "Przeglądu Wschodniego" i monografii
15.12.2006-13.9.2010	Instytut Orientalistyczny UW, Warszawa – adiunkt
2005-2006	Szkoła Języków Wschodnich Studium Europy Wschodniej Wydziału Orientalistycznego UW - lektor, zlecenie
2004-2006	Instytut Orientalistyczny UW, Warszawa, doktorant

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak

i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

- *Arabistyka w PRL (1945–1990)*. Narodziny, historia, modernizacja, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2021, ss. 690. ISBN 978-83-67049-17-7.
- *Arabiści w Polsce (1945–1990)*, Wydawnictwo Episteme, Lublin 2023, ss. 1075, ISBN 978-83-67049-56-6.

Recenzenci wydawniczy:

dr hab. Kinga Paraskiewicz, prof. UJ dr hab. Wojciech Ślusarczyk, prof. UMK

Zadaniem projektu było wszechstronne rozpatrzenie i rozwiązanie postanowionego problemu badawczego: jak, dlaczego i w jakim celu oraz dzięki komu, polska arabistyka w okresie 1945-1990 osiągnęła swój "złoty wiek" rozwoju. Podczas pracy nad źródłami doszło do radykalnej modyfikacji pierwotnych założeń projektu: materiał rozrósł się i znaczna jego część wymagała nowych metodologii. Stąd został oddzielony i posłużył do prac nad tomem będącym krytycznym wydaniem źródeł, m.in. typów badanych metodami *oral history*. Dlatego niniejsze studium to jest dwuczęściowe: dedykowane dwóm *metaproblemom*: instytucji (arabistyce) i ludziom (arabistom). Obie publikacje mają charakter syntetyczny i, realizując postawione cele badawcze, jednocześnie przedstawiają je w kontekście społeczno-politycznym tamtych czasów. Przedstawiają dwie główne perspektywy postrzegania procesów modernizacji nauki i dydaktyki: spojrzenie poprzez wielowymiarową "instytucję", tj. placówkę, programy badań i dydaktyki, prawo i dorobek naukowy, zasoby źródłowe (biblioteczne, itp.), paradygmaty edukacyjne, jako części historii państwa, terytorium polityki i - w owych czasach - gospodarki planowej (tom pierwszy) oraz jako przestrzeń objętą gł. badaniami prozopografii (tom drugi). Nie da się pominąć ludzi, opisując historię instytucji, i tak samo deskrybując losy ludzkie, nie uda się pominąć odniesień do historii instytucji, z którymi byli związani. Dlatego w części pierwszej spotykamy liczne dane biograficzne, a w następnej – fakty z historii instytucji, musiałem je zachować, aby narracja była samodzielna w każdym z tomów. Ponieważ wyabstrahowany z kontekstu społeczno-politycznego tamtych czasów obraz byłby nierzetelny, uzupełniłem studiowane problemy o tło: czynniki polityczne i ideologiczne, które oddziaływały na dzieje opisywanych instytucji, jak i losy z nimi związanych ludzi. Pozwoliło to na ustalenie niektórych czynników odpowiadających za badane zmiany, wcześniej nieopisanych w

literaturze (m.in. reformy systemu szkolnictwa, systemu prawa, modernizację świata polskiej nauki, a nawet swoistą dla tamtej epoki percepcję samej 'scientia'). Dwa uzupełniające się, ale różniące się tematem badawczym studia wymagają innej metodologii i narracji, są dosyć autonomiczne, jednak w obu przypadkach struktury książek wiernie oddają przebieg, zakresy i problematykę poszczególnych dociekań.

Badania podjęte dla realizacji projektu trwały kilka lat, bo ich zakres jest szeroki, oparły się w głównej mierze na nie opracowanych wcześniej źródłach i ich nowizna naukowa – brak prekursorów w literaturze światowej, - wymagały przecierania nowych szlaków i eksperymentowania. Kwerendy odbyłem w archiwach: Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Warszawa), Akt Nowych (Warszawa), IPN (zbiory z kilku miast), Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, PAN (Warszawa), PAN/PAU (Kraków) oraz Archiwach Państwowych (Częstochowa, Gdańsk, Łódź). Obszary objęte badaniami wymagały podejścia interdyscyplinarnego, stąd potrzeba odwołań do literatury i metod spoza kręgu bezpośrednich badań tematu.

Tematyka badań została wybrana konsekwentnie, biorąc pod uwagę kwalifikacje zawodowe autora (dr arabistyki), zakres jego ostatnich zainteresowań naukowych (historia orientalistyki polskiej i historii najnowszej) oraz bogactwo nie opracowanych źródeł. O ostatecznym wyborze zadecydowała nowizna naukowa projektu: jest unikalny w skali światowej literatury przedmiotowej. Pewną rolę odegrały też czynniki obiektywne i osobiste: lata 2018-2021 i późniejsze stały się okresem, kiedy licznie zaczęły odchodzić na wieczną wachnię pierwsze pokolenia powojennych arabistów, wśród nich wielu moich przyjaciół i kolegów. Należało się spieszyć, aby zweryfikować i/lub potwierdzić pewne fakty, przebieg wydarzeń, czy ustalić zjawiska, nie zawsze istniejące w czytelny sposób w źródłach i literaturze. Zatem celem tegoż projektu badawczego, którego podsumowaniem są przedstawione w punkcie 4 dwie komplementarne monografie (tj. Zbigniewa Landowskiego *Arabistyka w PRL (1945–1990): Narodziny, historia, modernizacja*, (Episteme, Lublin 2021) i Zbigniewa Landowskiego *Arabiści w Polsce (1945–1990)*, (Episteme, Lublin 2023) było:

- a) wypełnienie (choćby częściowo) luki istniejącej w historiografii tego tematu przez opis powstania i zmian arabistyki i jej kadry w Uniwersytecie Jagiellońskim i Warszawskim wraz z analizą przyczyn ich szybkiego rozwoju
- b/ prześledzenie i opisanie procesów modernizacji, reform i zmian dotyczących działalności naukowej i dydaktycznej arabistyki i arabistów polskich w okresie 1945-1990.

c/ "prozopografia" arabistów (jako kadry akademickiej i elity społecznej)

d/ zachowanie wspomnień i wiedzy odchodzących pokoleń (ten cel, jako znacznie rozszerzający pole badawcze, zostanie zreferowany później w krytycznie opracowanym tomie źródeł.

Uogólniając, można rzec, iż celem było ukazanie polityki ówczesnego państwa i jej skutków na świat nauki na wybranym przykładzie poprzez rekonstrukcję dynamicznych procesów społecznych, politycznych i gospodarczych w zakresie ich wpływów na instytucję naukową - arabistykę oraz ludzi ją tworzących, i przez nią "wytworzonych". Praca ta wymagała wcześniejszego określenia celów pobocznych:

a/ opisu i udokumentowania innej (tj. pozanaukowej, czy dydaktycznej) działalności arabistycznej w badanym okresie w oparciu o rekonstrukcję dziejów arabistyki i osadzenie jej w kontekście czasów, w których ten proces przebiegał

b/ biografistyki arabistów (rozumianych jako zbiór przedstawicieli środowiska akademickiego tej specjalności i innych absolwentów arabistyki) postrzeganych jako *homo sator, homo faber* i często *polihistor*

c/ rekonstrukcja, udokumentowanie i weryfikacja faktów i ich źródłowego datowania (w dotychczasowej literaturze przedmiotu są spore luki i opuszczenia, a także błędy).

d/ ustalenie, jakie czynniki modernizacyjne i które reformy przyczyniły się (i w jakiej skali) do sukcesów akademickich wspomnianych placówek.

Arabiści to grupa zawodowa elitarna i nieliczna... A dziś - nawet endemiczna. W badanym okresie liczebność arabistów wahała się od kilku osób (lata 40. i 50.) do ok. tysiąca (lata 80.–90.). Liczebność absolwentów aktywnych zawodowo osiągnęła apogeum w końcu lat 70. i 80. Arabiści byli specjalistami o unikalnych kwalifikacjach i dlatego, mimo że w skali całego społeczeństwa byli nieliczni, to odgrywali w życiu ekonomicznym kraju ważną rolę. A jako jednostki – byli ludźmi nietuzinkowymi i utalentowanymi, nieraz bardzo rzutkimi. Chociaż nie było to celem pracy, szukałem również odpowiedzi na fundamentalne pytanie (dla badań referowanych w tomie drugim): czy i co wyróżniało studentów, absolwentów i kadre arabistyki z ogółu społeczeństwa? Częstkowe odpowiedzi na tę kwestię znajdują się w pracy,

ale nie zostały ujednolicone, bo mają jeszcze wrywkowy charakter, niepozwalający na uogólnienia. Będą materiałem do dalszych poszukiwań.

STRUKTURA PRAC

Ponieważ tematy badawcze poszczególnych tomów projektu są różne i używam w nich innych metod i narzędzi, ich strukturę będę omawiał oddzielnie, kolejno.

Tom I

STRUKTURA PRACY

Wstęp

Arabistyka w PRL (1945–1990): Narodziny, historia, modernizacja rozpoczyna się wstępem, zawierającym wprowadzenie ogólne do tematyki publikacji: zarys wyjściowej historycznej sytuacji w orientalistyce polskiej. Tu zdefiniowałem temat i zakres pracy, jej sens i przesłanie oraz - jako kolejne podrozdziały - aspekty metodologiczne: podstawy badań własnych, stan badań i literaturę przedmiotu, założenia metodologiczne badań własnych, opis struktury pracy i notę o transkrypcjach. Terytorialny zakres pracy jest ograniczony do Polski w granicach powojennych, czasowy do lat 1945-1990, a w badaniach wykorzystałem metody łączone: historyczną, biograficzną, monograficzną itd., stosując pluralizm metodologiczny oraz procedury mieszane.

Hipoteza robocza określona w tej części zakłada, że rozwój arabistyki był rezultatem równoczesnego przebiegu kilku procesów: modyfikacji nauki, modernizacji systemu dydaktyki, zapotrzebowania społecznego sprecyzowanego przez państwo, zaangażowania pasjonatów i wysokiego progu przyjęć kandydatów na te studia. Bodźce te przyspieszyły proces modernizacji i reform i doprowadziły do rozkwitu tej niszowej specjalności i instytucji ją realizującej. Jednym z rezultatów tych oddziaływań był "produkt" - liczne grupy arabistów o wysokich, zaprogramowanych kompetencjach zawodowych, którym poświęcono drugą część pracy. Tu sprecyzowałem także przedmiot badań: zorganizowane działania zbiorowości ludzkiej (władz, kadry naukowej orientalistyki i poszczególnych jednostek), unowocześniania dydaktyki, zmiany zakresu i kierunków badań naukowych, ich metod oraz procesy reform i modernizacji arabistycznych placówek naukowo-dydaktycznych, a także czynniki pozaakademickie: polityka krajowa (m.in. edukacyjna) i geopolityka (np. proces dekolonizacji, polaryzacji politycznej świata, itd.). W tej części metodologicznej znajdują się postawione cele badawcze:

- diagnostyczne (Jaki był aktualny stan arabistyki w okresie Polski Ludowej?),
- poznawcze (Jak skutecznie prowadzić naukę i dydaktykę na arabistyce?),
- weryfikacyjne (Jakie były prawidłowości rozwojowe i zasady dobrego funkcjonowania arabistyki?).

Podstawą źródłową pracy były różne rodzaje informacji: dokumenty normatywne, dokumentacje uczelniane, uczelniane materiały statystyczne, indeksy studenckie, materiały ikonograficzne, oryginalne publikacje naukowe, opracowania, publikacje przeglądowe, sięgnięto też po literaturę przedmiotu w innych językach (arabskim, francuskim, angielskim, hiszpańskim, włoskim, niemieckim i rosyjskim). Obszernie wykorzystano źródła internetowe.

Rozdział I

W trzyczęściowym rozdziale pierwszym, noszącym tytuł *Arabistyka. Reformy szkolnictwa wyższego 1945–1990 na tle kontekstu społeczno-politycznego PRL* podjąłem próbę usystematyzowania wiedzy na temat ww. reform w zakresie dotyczącym orientalistyki, w tym arabistyki, osadzając je na tle naszkicowanego kontekstu społeczno-politycznego ówczesnego państwa (1945-1990). Tu zasygnalizowałem sytuację prawną całości szkolnictwa wyższego w i po 1945 r.; w zarysie podałem sytuację prawno-społeczną tegoż szkolnictwa ze szczególnym uwzględnieniem przepisów i ich praktycznej interpretacji dotyczących pośrednio i bezpośrednio orientalistyki, i – w jej obrębie – arabistyki. Uwypukliłem pozaakademickie czynniki prawne kształtujące i zmieniające życie akademickie w Polsce Ludowej. Rozdział zamyka krótkie podsumowanie referowanej kanwy dziejów.

Rozdział II

Rozdział drugi, *Historia i modernizacja arabistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim*, opisuje narodziny i późniejszą historię tej gałęzi orientalistyki w krakowskiej uczelni. Rozpoczyna się od streszczenia bazowych informacji o arabistyce w UJ w okresie przedwojennym, potem przedstawiono przebieg powojennej historii tej specjalności w Alma Mater, w oparciu o autorską periodyzację (okresy grynderski i stalinowski, początki, narodziny, stabilizacja i rozwój arabistyki itd.). Przeszłość ta zrekonstruowana została chronologicznie na podstawie materiałów źródłowych i literatury przedmiotu. Położyłem akcent na specyficzne dla tej placówki etapy narodzin i podstawowych procesów zmian (m.in. modernizacji paradygmatu badań i studiów). Tam też ulokowałem opis zmian lokalowych i kwestie kadrowe. Podrozdział szósty odzwierciedla chronologicznie rozwój metod, zakresu i organizacji nauczania w tej

instytucji w badanym okresie. Podzieliłem go na deklaratywne dziesięciolecia (lata 40., 50. itd.) i zawiera przegląd reform szkolnictwa wyższego i zmiany, do jakich doprowadził w programach studiów arabistycznych (m.in. powstanie i rozwój specjalizacji), kształtowanie autonomii katedr, udoskonalania własnych programów studiów, ich korekty i modyfikacje.

Rozdział III

Rozdział trzeci, *Historia i modernizacja arabistyki w Uniwersytecie Warszawskim*, składa się z dwóch rozbudowanych podrozdziałów i jednego niewielkiego szkicu, sygnalizującego dotąd niezbadane tematy. Pierwszy segment ukazuje pojawienie się i późniejszą historię arabistyki w Uniwersytecie Warszawskim. Przedstawia jej przebieg chronologicznie, w oparciu o autorską periodyzację (okres pionierski, ścieżka arabistyczna w turkologii, Zakład Arabistyki przy Katedrze Turkologii UW, Katedra Arabistyki UW, ostatnie dziesięciolecie kierownictwa prof. J. Bielawskiego i czasy przełomu), ukazując przyczyny i podstawowe procesy zmian, w tym kadrowych, w placówce. W kolejnym podrozdziale chronologicznie przedstawiono rozwój metod, zakresu i organizacji nauczania tamże, w badanym okresie. Tam wskazałem też zmiany, do których doprowadziły reformy szkolnictwa wyższego. Pozostały podrozdział to niewielki szkic niebadanych dotąd tematów: kwestii dydaktyki w oparciu o *native* lektorów i próbę ustalenia chronologii ich działalności oraz przegląd informacji na temat historii lokalizacji budynków orientalistyki UW w latach 1932–1990. Sygnalizują one tylko swoją problematykę, wskazując tematy, którym należałoby poświęcić uwagę badawczą.

Rozdział IV

W rozdziale czwartym, *Dzieje orientalistyki w innych placówkach akademickich (ze szczególnym uwzględnieniem badań arabistycznych i udziałem Polaków)*, przedstawiłem arabistyczne wątki w historii placówek naukowych i naukowo-dydaktycznych, z którymi splotły się losy arabistyki polskiej, albo polskich arabistów. Są to kolejno, chronologicznie uporządkowane: symboliczny podrozdział o Polskiej Akademii Umiejętności (istniała efemerycznie w badanym okresie), rozbudowany moduł o Polskiej Akademii Nauk, podzielony na sześć części i zakończony podsumowaniem, a także przekrojowy, sześcioczęściowy podzespół o pozostałych ośrodkach akademickich i naukowych (m.in. Studium Afrykanistycznym, Pracowni Źródeł Orientalnych i Numizmatyki, bibliotekach i archiwach, wybranych placówkach kościelnych w Polsce i na świecie) oraz zagranicznych uczelniach i

ośrodkach naukowo-badawczych, w których edukowali się Polacy-arabiści). Całość rozdziału zamyka podsumowanie.

Rozdział V

Rozdział piąty, *Kierunki i skala modernizacji badań i dydaktyki na polskiej*

arabistyce w okresie PRL na podstawie jej dorobku, jest próbą uchwycenia trendów w rozwoju i modernizacji kierunków badań i przeobrażeń zakresu i metod nauczania utrwalonych w dorobku obu ośrodków. Ich przekrój zaprezentowano w podziale na trzy podrozdziały: pierwszy, rozbudowany strukturalnie, dotyczy publikacji naukowych i naukowo-dydaktycznych, dorobku przekładowego i periodyków, drugi – anonsuje niematerialne formy i zakres tego dorobku, a trzeci – spuściznę materialną i niematerialną w zakresie edukacji społecznej. Ta ostatnia część, choć tylko sygnalizuje zjawisko, wzbogaca dorobek polskiej arabistyki o pozycje związane z popularyzacją wiedzy arabistycznej adresowane do szerokich mas, jak i udział arabistów w edukacji masowej w Polsce Ludowej. Całość zamyka podsumowanie.

Rozdział VI

Rozdział szósty, *Uwspółcześnienie zakresu, struktury i sposobu organizacji procesu dydaktycznego obu arabistyk oraz jego uwarunkowania przedstawione na podstawie programu studiów*, przeznaczony został na opis, analizę i wnioski dotyczące bezpośrednio modernizacji procesu kształcenia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na unowocześnianie obowiązujących wówczas programów studiów uporządkowanych wedle kolejnych etapów ich wdrażania oraz ich zakresu. Wstępem jest tu krótkie omówienie wybranych reform w polskim szkolnictwie wyższym po II wojnie światowej, odnoszących się także do orientalistyki, czy arabistyki. Następnie zreferowałem zakres modernizacji i modyfikacji dydaktyki na obu arabistykach, odnosząc się do historycznego rozwoju metod, zakresu i organizacji nauczania na arabistykach, szczególnie modyfikacji i modernizacji programów ich studiów. W oddzielnym podrozdziale wyeksponowałem wpływ tych zmian na zakres tematyczny arabistycznych prac magisterskich. Rozdział zwieńcza szkic charakterystycznego i unikalnego zjawiska prowadzenia przez arabistów masowej edukacji społecznej Polaków. Całość rozdziału podsumowuje zakończenie.

Zakończenie

Publikację zamyka zakończenie wraz z epilogiem, uzupełnione o kalendarium, indeks osobowy, aneks (składający się z trzech dokumentów: 1. Planów i programów nauczania na

orientalistyce i arabistyce w PRL, 2. Literatury przedmiotu i 3. Wykazu literatury arabistycznej dostępnej w badanym okresie), bibliografię oraz wykaz tabel i spis ilustracji. Z kolei wykaz symboli, skrótów i skrótowców znajduje się na samym początku tomu.

Badanie rozwoju arabistyki jako instytucji, kierunku badań i systemu kształcenia wyspecjalizowanych kadr dla gospodarki państwa – na podstawie przedwojennych tradycji – w ośrodkach akademickich PRL, wpisanych w kontekst politycznych uwarunkowań ich działalności, jest naukowo uzasadnione i nowe. Podkreśliłem tu związek państwa i jego polityki z życiem akademickim jako wyraz preferencji m.in. polityki międzynarodowej Polski Ludowej. Całość badania oparłem, gdzie tylko było to możliwe, na rekonstrukcjach odpowiednich procesów i stanów faktycznych, które starałem się wpisać w tło - procesy transformacji społecznych, gospodarczych i politycznych, które zaszły w okresie 1945–1990 w Polsce Ludowej i miały bezpośredni i pośredni wpływ na etapy rozwoju polskiej arabistyki. Omówiłem w tym także reformy prawa przeobrażających życie akademickie w tych czasach, m.in. kolejne próby reformowania polskiego systemu szkolnictwa, oraz ich rezultaty – w odniesieniu ograniczonym tylko do arabistyki. Współdziałanie dążeń państwa (ekonomicznych, społecznych i ideologicznych) i działań organizacyjno-naukowych środowiska naukowego w celu utworzenia (UW) i zmodernizowania (UJ) arabistyki doprowadziło do powstania prężnych naukowo i dydaktycznie nowoczesnych ośrodków akademickich. W uczelnianej sferze kadrowej wsparło aktywność wybitnych pasjonatów, co zaowocowało doбором (niekiedy metodą prób i błędów, patrz *native* lektorzy) kompetentnych naukowców i dydaktyków. Z kolei w dziedzinie dydaktyki zredukowano nacisk na obowiązkowe nauczanie arabistów trzech języków regionu, koncentrując się na najważniejszym: arabskim. Wysiłek ten wsparło zwiększonym zatrudnieniem *native* lektorów, zwielokrotnieniem liczby godzin przeznaczonych na ten lektorat i wprowadzono do programu nauczania dialekty (z praktyczną nauką języka), ćwiczenia tłumaczeniowe w zakresie potrzebnych specjalności zawodowych (m.in. naukowo-technicznych), przedmioty z zakresu wiedzy kontekstowej (geografię z elementami gospodarczej, historię najnowszą, itp.) i rozpoczęto współpracę placówek z sferą ekonomiczną państwa (m.in. na jej potrzeby powstał *Słownik morski*). W rezultacie powstały dwa, w pewnym sensie konkurujące ze sobą, silne naukowo i sprawne dydaktycznie ośrodki naukowe, które zwielokrotniły dotychczasowy, przedwojenny dorobek naukowy nie tylko polskiej arabistyki oraz wypracowały nowe, wysoce efektywne dydaktyki kształcenia tłumaczy-arabistów i przygotowały na potrzeby ówczesnego państwa liczną, kilkusetosobową grupę fachowców.

Tom II

Arabiści w Polsce (1945–1990) - część druga i ostatnia projektu jest monografią komplementarną, dopełniającą część pierwszą, chociaż każda z nich jest równocześnie „bytem” autonomicznym. Niniejszy wolumin uzupełnia tom pierwszy – historię instytucji – o wiedzę o ludziach, arabistach, czyli absolwentach arabistyki (jako specjalności i kierunku) oraz wykładowcach przedmiotów zawodowych na arabistykach w okresie lat 1945–1990. Praca niewątpliwie mieści się w nurcie badań historii społecznej – to studia poświęcone przedstawicielom wybranej grupy zawodowej – arabistów. Czy istnieje taki zawód? Dla arabistów lat okresu badanego – tak. Byli to tłumacze ‘terenowi’, zawód ten często wykonywali przedstawiciele arabistyki akademickiej, łączył w ten sposób ówczesnych naukowców-dydaktyków z ich uczniami.

Dlatego najkrócej można tom drugi scharakteryzować jako monografię biograficzną, tematyczny zbiór biogramów pisany z perspektywy prozopografii, uzupełniony opisem kontekstowym i osadzony (z grubsza) w tamtejszej epoce.

STRUKTURA PRACY

Układ tomu obejmuje (poza wstępem i zakończeniem) trzy rozbudowane strukturalnie rozdziały, podzielone odpowiednio na podrozdziały i ich części. Odpowiada to myśli i celowi pracy.

Wstęp

W rozbudowanym strukturalnie wstępie znajduje się część metodologiczna. Podstawowy termin dla tomu - „arabista” ma kilka znaczeń i to nietożsamyh sobie w różnych językach (np. w polskim i angielskim). Dlatego autor pryncypialnie ograniczył zakres tego terminu do jego pragmatycznego wymiaru, definiując go jako „absolwenta arabistyki”, traktując go i szerzej niż np. SJP („specjalista w zakresie języka, historii i kultury Arabów”), i równocześnie wężiej, gdyż ograniczając jedynie do tych, którzy dysponują dyplomem magisterskim ukończenia odpowiednich studiów wyższych. Materiał niniejszego tomu objął również - jako arabistów - wykładowców przedmiotów kierunkowych na arabistyce, niezależnie od tego, jakiej byli specjalności – szczególnie w okresie grynderskim wielu wykładowców nie posiadało dyplomu ukończenia arabistyki, bo takich w Polsce jeszcze nie było; dotyczyło to również wielu lektorów, którzy dopiero w czasie pracy jako lektorzy podejmowali studia na arabistyce, i niekiedy uzyskiwali stosowne świadectwo. Hipoteza

badawcza studium zakłada, że cel zaplanowany przez konstruktorów orientalistycznego szkolnictwa wyższego PRL w zakresie arabistyki został osiągnięty, a było nim przygotowanie do pracy zawodowej licznych arabistów-praktyków (ze względu na zapotrzebowanie społeczne) i – w znacznie mniejszej liczbie – arabistów-naukowców i dydaktyków (docelowo jako tych, którzy wyedukują na wysokim poziomie pierwszą z wspomnianych grup). Kształcenie arabistów było wyspecjalizowaną ścieżką realizującą politykę oświatową PRL, dlatego jej funkcjonowanie powiązane było z zewnętrznymi czynnikami: demografią, stanem gospodarki, innymi czynnikami ekonomicznymi i politycznymi, kontekstem historyczno-narodowym i tradycją naukowo-dydaktyczną. Właśnie dlatego portret arabistów musiał zostać naszkicowany na tle stanu społeczeństwa. Zakres czasowy badania objął lata 1945-1990. Podstawowym założeniem pracy było uwzględnienie w nim wszystkich studentów, którzy formalnie ukończyli studia, broniąc pracy magisterskiej na arabistyce. Jednak z powodów opisanych niżej nie udało mi się odtworzyć ich pełnego zbioru, dlatego rozprawa obejmuje wszystkich absolwentów arabistyki UJ i UW, którzy zakończyli studia przed kalendarzowym 1990 r. (włącznie) i których udało mi się zidentyfikować i zebrać o nich potwierdzone dokumentami informacje. W niektórych przypadkach są to w miarę wyczerpujące szkice biograficzne, w innych – okruchy informacji. Być może staną się załącznikiem dla dalszych poszukiwań i badań. Zakres rekonesansu objął także pracowników arabistyki, którzy nie byli jej absolwentami. Pierwszym zadaniem badawczym stało się odtworzenie spisów kadr i list absolwentów obu uczelni i zidentyfikowanie znajdujących się na nich osób. Już w przypadku pracowników naukowych arabistyki nie było to zadanie trywialne, szczególnie, jeśli chodzi o asystentów, którzy z różnych powodów nie zostali na uczelni. Jeśli chodzi o pozostałych, absolwentów, problem stał się bardziej skomplikowany. W skutek czynników zewnętrznych (RODO, stan archiwów, itd.) nie udało się ustalić ostatecznej listy absolwentów arabistyki w badanym okresie. Mimo to, dzięki wykorzystaniu nowych narzędzi i technik badawczych udało się zidentyfikować kilkudziesięciu wychowanków i kilkunastu nauczycieli wcześniej nieopisanych w literaturze. Dotychczasowy stan badań – historia polskiej arabistyki powojennej „w portretach” – to właściwie kilka prac, dosyć wrywkowych biogramów, ksiąg pamiątkowych i nekrologów. Tylko nieliczne postaci – luminarzy (prof. prof. T. Kowalski, T. Lewicki, J. Bielawski) doczekały się rozbudowanych biogramów. Praktycznie cała ta literatura dotyczy wyłącznie arabistów akademickich, nie ma większych publikacji, które by poruszały i badały tematykę związaną z absolwentami, ich drogami życiowymi, wpływem na życie polityczne i gospodarcze państwa w PRL. W literaturze w ogóle nie została poruszona aktywność nie akademickich arabistów na polu współpracy międzynarodowej w PRL –

wojskowej, edukacyjnej, kulturalnej czy politycznej. Jedyne wyłom, ale wyjątkowo nieliczne, stanowi literatura memuarystyczna pisana przez samych arabistów, ostatnio ukazało się parę takich pozycji pióra głównie arabistów-dyplomatów. Ponieważ literatura biograficzna dotycząca pewnej grupy arabistów akademickich już istnieje, skoncentrowałem się na osobach do tej pory niestanowiących przedmiotu badań naukowych, czyli materiale nowym. Również skorygowałem, uzupełniłem i opatrzyłem źródłami biogramy już obecne w literaturze przedmiotu. Tylko w przypadkach absolutnej konieczności wykorzystywałem materiał biograficzny już opracowany, głównie zresztą dotyczący czterech-pięciu postaci luminarzy-naukowców.

Podstawą źródłową niniejszej pracy były archiwalia uniwersytetów i PAN, dokumenty z innych archiwów oraz – przede wszystkim – akta osobowe (z archiwów uczelnianych, państwowych i innych) oraz opracowania (gł. z periodyków naukowych: obituaria, studia, życiorysy i biogramy, ale przede wszystkim zarysy informacji biograficznych) i – stosunkowo nieliczne – publikacje zwarte poświęcone arabistyce polskiej i arabistom (przede wszystkim w kontekście historycznym). Arabiści stali się (w tak poszerzonym pojęciu) przedmiotem badania i opisu, czemu do tej pory nie poświęcono w literaturze przedmiotu większej uwagi, jeśli nie liczyć pracowników akademickich i to właściwie tylko luminarzy. Zakres badań źródłowych ograniczyłem do archiwów polskich, gdyż celem pracy było zbadanie i opisanie arabistów *en masse*, a grupka wykształconych poza Polską była niewielka. Niejednorodność zasobów archiwalnych, brak ich ciągłości i niekompletność zmusiły mnie do wyboru metody pośredniej: przedstawiania procesów i zjawisk naprzemiennie.

W książce nie zastosowałem ujednoliconej transkrypcji języków orientalnych (przede wszystkim arabskiego), gdyż byłby to zabieg ahistoryczny. W cytatach zachowałem pisownię źródła (dotyczy to także tytułów, nazw czy imion własnych). W pozostałych częściach tekstu sięgnąłem po uproszczoną transkrypcję języka arabskiego dla języka polskiego zaproponowaną przez Bogusława R. Zagórskiego. Niniejsza publikacja ma charakter historyczny, a nie językoznawczy, i zachowano w niej priorytety nauk historycznych.

Każdy z rozdziałów dedykowany jest innej fazie i sferze „bycia arabistą”: pierwszy dotyczy fazy wstępnej, kształtowania się (edukacji, studentów), drugi – sfery pracy akademickiej, a trzeci – arabistów zatrudnionych poza środowiskiem akademickim.

Rozdział I

Rozdział pierwszy przedstawia przebieg kształcenia i kształtowania studentów arabistyki w badanym okresie. Oczywiście etapy (m.in. rekrutacja, ..., magisteria) stały się podstawą porządku pierwszego podrozdziału. Najpierw przedstawiłem przebiegi procesów rekrutacji kandydatów na studia orientalistyczne w periodyzacji ustalonej na podstawie zmian w procedurach uczelnianych (zwykle na podstawie zarządzeń władz wyższych).

Charakteryzowały one oczekiwania zarówno uczelni, jak i władz, a zasady ustalane dla nich odzwierciedlały potrzeby państwa. Objęły okresy 1945–1949, 1950–1955, 1956–1959, 1960–1965, 1966–1973 i 1974–1982. Zaraz po opisie procesów naboru studentów zobrazowałem modyfikacje sposobów organizacji czasu pracy studentów, jako element modernizacji toku studiów. Dotyczyły kalendarza akademickiego, zmiany w toku i trybie studiów i = przede wszystkim = kształtowanie nowego „profilu” studenta (absolwenta). W ramach tych przekształceń chyba najważniejszym trendem był stały nacisk na wzrost dyscypliny studiów, ich terminowości i wysokiego poziomu. Dla uwidocznienia źródła tych zmian, ich skali i zakresu w następnym segmencie rozdziału pierwszego scharakteryzowałem sytuację prawną studentów w badanym okresie (zawężoną przede wszystkim do resortowych aktów, które mogły i dotyczyły studentów orientalistyki, w tym arabistyki). Sukcesywnie omówiłem wewnętrzne, uczelniane akty prawne dotyczące tej samej tematyki, w podziale na odrębne uczelnie – Uniwersytet Jagielloński i Warszawski. Pozwala to uzmysłowić sobie stopień autonomii ówczesnych władz tych uczelni. Dalej w części kreślącej byt studencki na uczelni naszkicowałem ważniejsze zmiany w życiu społecznym studentów, czyli (niekiedy obligatoryjny) udział studentów w życiu organizacji studenckich, uwarunkowania życia studenckiego oraz wpływ działalności organizacji studenckich na życie słuchaczy arabistyki. To daleko niepełny obraz, ale wskazujący na proces słabnięcia wpływu ideologii państwowej na życie jednostek. Sukcesywnie przeszedłem do rozbudowanego bloku informacji dotyczącego praktycznych aspektów dydaktycznych studiów, w szczególności skupiłem uwagę na dostępnych wówczas pomocach i literaturze dydaktycznej. Zasoby ówczesnej bazy materialnej posegregowałem na grupy obejmujące gramatyki, słowniki, podręczniki do nauki języka i inną literaturę dydaktyczną i dydaktycznonaukową. W tej samej sekcji scharakteryzowałem procesy modernizacyjne, które dotyczyły tej bazy – unowocześnianie i udoskonalanie literatury dydaktycznej, a przede wszystkim jej polonizacja, co wywarło istotny wpływ na czas potrzebny do przyswojenia wiedzy i umiejętności oraz stopień jej opanowania. Stadialna część rozdziału sygnalizuje nowelizacje zakresu i trybu uzyskiwania magisteriów, dokumentując powolną przemianę m.in. tematów z historycznych na współczesne, praktyczne,

dialektalne, itp. Niejako „wtrętem” w tym rozdziale jest sekwencja dedykowana studentom arabskim w Polsce, która znalazła się tu, aby unaoocnić, jaką drogę edukacji i asymilacji przechodzili niektórzy z *native* lektorów, a nawet późniejszych wykładowców uniwersyteckich po ich przyjeździe do Polski. Podkreśliłem tu znaczenie na tym polu działalności Studium Językowego w Łodzi, jego dorobek arabistyczny, ówczesną rolę i funkcje dla środowisk arabistycznych. Potem dotknąłem tematyki edukacji podyplomowej, jej formy, etapy i zakresy, jej reformy i sposoby unowocześnienia, przedstawiając najpierw „Krótką historię” studiów doktoranckich na arabistyce UW i UJ, później stan i procedury habilitacyjne. Całość rozdziału została podsumowana. Pokrótce reasumując, rozdział pierwszy przedstawia proces kształtowania (edukacji) arabistów, w tym życie studentów arabistyki (i, konsekwentnie, zarys ich dalszej edukacji zawodowej i naukowej – studia podyplomowe, habilitacje etc.). Opisuje i charakteryzuje dzieje uczelniane słuchaczy, obowiązki i ich zakres, ich skład społeczny, liczebność, kalendarze akademickie i ich modernizacje, – wszystkie te dynamiczne czynniki, które wpływały na przebieg nauki i formowały przyszłego absolwenta. Scharakteryzowany został również system pomocy finansowej (w tym mieszkaniowej) skierowany przez państwo do studentów. Wspomniałem imiennie wyróżniające się osoby, a także poruszyłem aspekty społeczne życia studenckiego.

Celem tego badania było m.in. poznanie korzeni (skąd się brali kandydaci), zasad selekcji studentów (i wpływu państwa na ich kształtowanie się), dynamiki zmian profilów absolwentów i przede wszystkim warunków edukacji i życia im zaoferowanych przez państwo, które miały niewątpliwie wpływ na ich ostateczne ukształtowanie się zawodowe.

Rozdział II

Drugi, rozbudowany strukturalnie, rozdział poświęcony został w swoim pierwszym segmencie opisowi akademickiemu środowisku i otoczeniu arabistyki, i rozpoczyna się od ustalenia ówczesnego kontekstu legislacyjnego sytuacji kadrowej na uczelniach i w PAN w latach 1945–1990 oraz umocowań, zakresu i tytułatury naukowej (stopnie i tytuły naukowe). Rozdział dotyczy arabistów ‘akademickich’ i *wokół* akademickich. Następnie zarysowałem procesy zmiany kadrowych w obu placówkach, przedstawiłem je w postaci serii konsekwentnych biogramów: objęły one najważniejsze postaci naukowców i dydaktyków, w tym historyków, politologów, socjologów, archeologów, etc., którzy albo byli z wykształcenia arabistami i kontynuowali w pewnym zakresie badawczym swoje zainteresowania, albo specjalizowali się naukowo w szeroko pojętym świecie arabskim i mieli po temu kwalifikacje,

(czyli zgodnie z „angielskim” pojęciem arabisty, opisanym w części metodologicznej). Jednak szczególną uwagę poświęciłem życiorysom pracowników wcześniej nie opracowanym lub symbolicznym w literaturze (m.in. asystentom i *native* lektorom). Zbiory notek biograficznych przedstawiłem w podziale na uczelnie. Ponieważ dla całej kadry jednym z trudnych problemów egzystencjalnych, była kwestia mieszkaniowa, dedykowałem tej tematyce niewielki paragraf, - odwołując się do przykładu „Profesorskiej” Spółdzielni Mieszkaniowej w Warszawie. Dalej następuje opis działalności wybranych pracowników PAN, arabistów zatrudnionych w Zakładzie Krajów Pozaeuropejskich PAN (na wszystkich etapach jego metamorfoz), i procesów tamtejszych zmian kadrowych. Zakończyłem tę część ich notami biograficznymi. Poza tym gronem w polskim środowisku akademickim działało jeszcze kilku specjalistów, najliczniej reprezentowani przez duchownych z uczelni kościelnych, biogramy tych i pozostałych (pracowników kilku innych placówek, gł. orientalistycznych, archeologii, etc. oraz polskich arabistów działających na zagranicznych uczelniach - zwięździły ten podrozdział, a po nich umieściłem wzmianki biograficzne naukowców i dydaktyków zasłużonych dla arabistyki, ale niebędących arabistami. To pracownicy uczelniani (ponad 50 biogramów). Łącznie w całym tomie znajduje się ok. 200 różnej wielkości i formy osobowych informacji biograficznych, poczynając od wzmianek, a kończąc na kilkustronicowych biogramach. Większość z nich do tej pory nie była opracowywana pod tym kątem, kilkanaście jest całkowicie nowymi dokumentami, a kilkadziesiąt zostało uzupełnionych, sprostowanych lub opatrzonych źródłami. Nie wszyscy arabiści nauczyciele akademicki pracujący na UJ i UW w badanym okresie znaleźli tu swoje biografie; o paru osobach zatrudnionych w końcowym okresie nie udało mi się zebrać danych bądź dane te są szczątkowe lub niepotwierdzone źródłami, stąd nieobecność ich biogramów.

Całość rozdziału zamyka jego podsumowanie. Rozdział drugi podejmuje tematykę już częściowo obecną w literaturze przedmiotu: analizuje środowisko akademickie. W tej części zmodyfikowano dotychczasowe zasoby informacji dostępnej wcześniej w literaturze naukowej: opatrzone źródłami dane dotychczas nieopisane, dodano informacje biograficzne dotychczas nieobecne w opracowaniach i podjęto próbę ustalenia (i opisanie) biogramów do tej pory pominiętych lub tylko wzmiankowanych, m.in. bibliotekarzy. Dzięki temu poszerzyła się baza wiedzy o wszystkich (prawie) akademickich uczestnikach dydaktyki arabistycznej i pracy naukowej w zakresie tej specjalizacji. Oprócz opisu procesów przedstawiłem serię not biograficznych, w wielu wypadkach do tej pory całkowicie nowych w literaturze przedmiotu.

Rozdział III

Ostatni, trzeci, rozdział poświęcono absolwentom arabistyki zatrudnionym głównie poza środowiskiem akademickim. Jest w całości materiałem nowym. Przeznaczyłem go na krótkie szkice niewielkich grup zawodowych, których arabiści stali się członkami bądź je stworzyli oraz na informacje osobowe o absolwentach w nich zatrudnionych. W podrozdziałach dokonałem – wedle moich szacunków, – ich podziału na najliczniejsze podgrupy zawodowe. Wydzieliłem: społeczność tłumaczy (na pierwszym miejscu literackich, bo wnieśli największy merytoryczny wkład w dorobek arabistyki, później najliczniejszą grupę, tłumaczy przysięgłych i stosunkowo niewielką: tłumaczy instytucjonalnych (tj. zatrudnionych w urzędach i instytucjach, np. rządu, często - kontraktowych). Dalej znalazło się stosunkowo liczne skupisko arabistów - pracowników MSZ, choć tam preferowano wówczas absolwentów moskiewskiego MGIMO. Uboczną grupkę, w istocie też niezbyt liczną, stanowili zatrudnieni w służbach, bądź z nimi współpracujący. Ponieważ była ‘ponadresortowa’, wyróżniłem w niej pracowników akademickich, pracowników MSZ (często na ‘dodatkowym’ etacie), pracowników MSW i pracowników MON (ASG WP). Nie zawsze podział ten jest czysty formalnie, gdyż zdarzały się przypadki, że działali dla różnych ‘firm’, albo bywali z jednej delegowani na jakiś czas do drugiej. Dalszoplanowym ale wpływowym skupieniem arabistów byli współpracownicy polskich mediów (z podkreśleniem działalności Redakcji Audycji dla Krajów Arabskich Polskiego Radia w Warszawie). Każde z tych ww ugrupowań wykorzystywało swoją wiedzę zawodową dla specyficznych potrzeb (m.in., dyplomacji, handlu zagranicznego, itd.). Poza tym arabiści znajdowali zatrudnienie w instytucjach kultury. Dostyc liczną reprezentację arabiści mieli wśród grup pracujących poza granicami Polski, szczególnie w tzw. pracy „na kontraktach”. Niektórzy znaleźli zatrudnienie w firmach zagranicznych działających w Polsce (np. w redakcji „As-Sadaki”, czy w branży hotelowej (np. Hotele Marriott), i innych. Rozdział kończą sekcje i segmenciki sygnalizujące różne aspekty i formy działalności społecznej arabistów, poczynając od Kół Naukowych, poprzez towarzystwa naukowe (Polskie Towarzystwo Orientalistyczne), stowarzyszenia społeczno-polityczne (Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Arabskiej i jego odpowiedniki w państwach arabskich: Towarzystwa Przyjaźni Arabsko-Polskiej i stowarzyszenia Polonii) i inne stowarzyszenia i organizacje międzynarodowe. W tym rozdziale przedstawiłem absolwentów, gł. zatrudnionych w dotychczas pomijanych grupach zawodowych oraz biogramy niektórych ich przedstawicieli. Pozwoliło to na dokonanie wstępnej strukturyzacji zawodowej nie akademickich arabistów badanego okresu oraz prześledzenie ich dróg kariery zawodowej (i nie tylko) w opracowanych notach biograficznych. Większość tego materiału nie była do tej pory opracowana naukowo. Ten etap pracy zamyka silva rerum i podsumowanie rozdziału.

Zakończenie

Całość pracy zwiędza zakończenie, podsumowujące rezultaty badania procesów kształtowania arabistów (w tym unowocześniania dydaktyki) i ich zawodowych drogach życiowych, postrzeganych z innej perspektywy, niż robili to dotychczasowi badacze. Przedmiotem niniejszych badań stali się nie tylko reprezentanci środowiska akademickiego, ale i ci absolwenci, dla których arabistyczna wiedza o języku i kulturze stała się podstawą innego zawodu i miejsca pracy. Krótki okres historii, który objęły badania, ok. pół wieku, można podzielić z punktu widzenia działalności zawodowej i zatrudnienia arabistów na dwa etapy: pierwszy, do końca lat 60., kiedy pracę po arabistycy znajdowano w środowisku akademickim i kilku specyficznych instytucjach (gł. MSW, w niewielkim stopniu MSZ) oraz kilku instytucjach kultury (muzea, redakcje, wydawnictwa), i drugi – od początku lat 70., gdy praca czekała na arabistów, przede wszystkim na kontraktach zagranicznych. Liczbowo (w ciągu ostatnich 20 lat badanego okresu) na kontrakty wyjechało kilkuset arabistów. Objęto tymi formami zatrudnienia ok. 80% dyplomantów. Dodając do tego zatrudnienie akademickie, pracę w MON, MSW i MSZ oraz placówkach kultury, osiągamy prawie 100%, co dowodzi wysokiej efektywności i sprawności systemu dydaktycznego. Oczywiście dane te są zaokrąglone: niektórzy arabiści wyjeżdżali wielokrotnie, a właściwie nie wracali z Libii czy Iraku, tylko pozostawali tam na kolejne tury, inni nie wyjechali ani razu, nie wszyscy mogli być zatrudnieni w środowisku akademickim, niektórzy mieli blokady paszportów.

Po zakończeniu umieszczono wykaz tablic, spisy wykresów i ilustracji, bibliografia, indeks osobowy, słowa kluczowe i streszczenie.

Podsumowanie projektu

Badanie dążyło do uzyskania jak najpełniejszej, zweryfikowanej przez źródła wiedzy o genezie, organizacji, funkcjonowaniu instytucji akademickiej – arabistyki i, komplementarnie, o arabistach. Poprzez rekonstrukcję jej dziejów przedstawiłem procesy kształtowania i modernizacji systemu realizacji badań i dydaktyki nauk orientalistycznych na tym etapie dziejowym. Położyłem nacisk na wymiar społeczny działalności tej instytucji, dlatego badaniem objąłem i jej elementy składowe – kadre i studentów, dorobek naukowy (głównie publikacje) i dydaktyczny (program studiów, autorską literaturę dydaktyczną). W rezultacie powstała próba diagnozy ówczesnej sytuacji arabistyki w Polsce widzianej przez pryzmat zmian prawa, modyfikacji instytucji, zarysów losów zawodowych absolwentów, procesów modernizacji toku studiów, rozwoju dorobku naukowego i popularnonaukowego, zmian

sposobu życia studentów. W pracy starałem się również wyjaśnić, jaki wpływ miały te wszystkie czynniki na rozwój arabistyki jako nauki i losy ludzi z nią związanych. W pracy zrekonstruowałem biogramy kilkudziesięciu arabistów, z tego ok. 50 dotychczas nieopracowanych. Choć praca jest obszerna (ponad półtora tysiąca stron w obu tomach) to podejmuje kilka tematów nowych i praktycznie nieznanymi w literaturze i dlatego nie wyczerpuje ich w pełni. Część z nowych kierunków badań została zaledwie naszkicowana i pozostaje ogromne, niespenetrowane pole do badań szczegółowych, szczególnie biograficznych.

Oba tomy razem tworzą wzajemnie uzupełniający się „portret” arabistyki i jej obligatoryjnego społecznego elementu oraz stanowią próbę opisu uchwyconej całości, wyjaśnienia i udokumentowania jej fenomenu, jako dynamiki sprzężonych zwrotnie dwóch czynników: instytucjonalnego i ludzkiego. W państwie o scentralizowanej władzy możliwe było dzięki wysokim kompetencjom arabistycznej kadry akademickiej efektywne pokierowanie procesem modernizacji instytucji, co doprowadziło do rozkwitu arabistyki w zakresie naukowym i dydaktycznym, jak i zagwarantowało zatrudnienie większości absolwentów w zawodzie (w okresie Gierka i w latach następnych). Ówczesne władze pojmowały – zarówno z punktu widzenia ideologicznego, jak i gospodarczo-politycznego, – jakie korzyści może przynieść inwestycja w arabistykę. Poza wpływami i prestiżem przekładała się ona na konkretne, wymierne dochody: napływ waluty, rozwój rynków zbytu na dobra eksportowe (np. cukrownie, uzbrojenia, usługi, edukację itd.), dlatego zwiększono na arabistyce limity przyjęć (w niektórych latach wręcz podwojono).

Obie arabistyczne placówki akademickie: katedry na UJ i UW, były w tym okresie kuźniami arabistycznych elit epoki zmierzającej Polski Ludowej i obecnej Rzeczypospolitej. Właśnie w badanych latach narodziła się polska nowoczesna arabistyka i wykreowano nowatorski paradygmat studiów orientalnych (tu: arabistycznych). Dzięki zmianie profilu absolwenta wykreowano nowy typ arabisty – praktyka-tłumacza, specjalisty w zakresie języka żywego – i osiągnięto w tym obszarze świetne rezultaty, podniesiono wysoko kwalifikacje przyszłej kadry, nie tylko akademickiej. Zainteresowano studentów aktywną działalnością popularyzatorską (TPPAr, PTO) i naukową (koła naukowe), co pozwoliło im lepiej poznać realia i wiedzę kontekstową.

Procesy zmian dydaktyki dostosowały profil absolwenta do potrzeb gospodarki: zakres wykształcenia umożliwiał im pracę zarówno w urzędniczym sektorze państwowym (uczelnie, instytucje), jak i w gospodarce. Wykorzystano możliwości oddziaływania społecznego dla

zbudowania społecznie akceptowalnego stosunku Polaków do świata arabskiego, co w konsekwencji redefiniowało samą arabistykę i arabistów. Dzięki poszerzeniu zakresu rekrutacji kandydatów o mieszkańców mniejszych miast i ośrodków umożliwiono wyłanianie na terytorium całego kraju ludzi zdolnych, ponadprzeciętnie inteligentnych, rzutkich i samodzielnych, niekoniecznie o naukowych zainteresowaniach. Taki dobór przyszłych absolwentów zaprocentował już na początku lat 90., w okresie transformacji, kiedy absolwenci arabistyki zwykle potrafili szybko adaptować się do nowych wymagań i egzystencji w zmienionej sytuacji społecznoekonomicznej.

Kontekst polityki zimnowojennej, która kształtowała zarówno dzieje państwa, jego instytucji, jak i jednostek, został zarysowany w drugiej części projektu, bo bardziej dotyczył ludzi. Ten słabo zbadany temat wpływu, koegzystencji i współdziałania służb i arabistów jako przejawu zimnej wojny w mikroskali ludzkich losów – jest, a raczej będzie polem dalszych badań, bo znaczna część dokumentów nadal pozostaje zastrzeżona. Nieliczność dzisiejszych roczników absolwentów raczej nie pozwala na powstawanie grup wpływów czy lobbying arabistyczny, podczas gdy w badanym okresie doszło do samorzutnego powstania takich niewielkich, ale bardzo wpływowych grup, np. w MSZ, czy MSW. Wyniki realizacji badań w ramach całego projektu są nowe naukowo: dotychczas opracowana nieliczna i wrywkowa literatura przedmiotu opierała się gł. na wspomnieniach, nie na dokumentach. Okres badany właściwie nie był reprezentowany w pracach syntetycznych. Skoncentrowałem się na wybranych zjawiskach, ale przedstawionych w kontekście historycznym i w moim podejściu łączę wieloaspektową perspektywę historyczną (analiza materiałów źródłowych, wielowątkowa narracja) z optyką innych dyscyplin nauk społecznych (m.in. socjologii), wykorzystując narzędzia i metody kilku nauk pomocniczych (np. prozopografii).

W całej pracy starałem się uwypuklić dystynktywne cechy i zdolności konkretnych postaci, aby podkreślić humanistyczny i niepowtarzalny charakter każdej indywidualności, bo każdy ówczesny arabista, mimo wielu wspólnych cech – rezultatów współpracy, wspólnej edukacji i wychowania, a także wysiłków ideologicznych państwa – pozostawał sobą, a większość z absolwentów tego elitarnego wówczas kierunku studiów była postaciami niepospolitymi, *crème de la crème*.

Najważniejsze wnioski badawcze przedstawione w obu monografiach można uszeregować następująco:

1/ sytuacja geopolityczna sprzyjała rozwojowi arabistyki, gdyż polaryzacja polityczna świata doprowadziła do rywalizacji polityczno-gospodarczej na - m.in. - Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej, a proces dekolonizacji uczynił ofertę państw socjalistycznych, w tym Polski bardziej atrakcyjną, jednym z rezultatów takiego rozwoju sytuacji międzynarodowej była potrzeba szkolenia młodzieży arabskiej i uzyskiwania przez nią dyplomów wyższych uczelni, część z nich podjęła studia w Polsce, co umożliwiło łatwiejsze pozyskiwanie *native* lektorów na arabistyce. Równocześnie, w związku z rozwojem placówek MSZ w nowopowstałych państwach rosło zapotrzebowanie na tłumaczy i - jednocześnie, - umożliwiło to opiekę ambasad nad polskimi studentami-arabistami odbywającymi praktyki i studia w uczelniach państw arabskich. Wzrost eksportu sprzętu specjalnego wymagał uruchomienia nowych specjalizacji (tłumacze techniczni, wojskowi), co z kolei pomogło arabistom w zdobywaniu nowych kwalifikacji (np. w Egipcie), jak i uruchomienia szkoleń (ćwiczenia tłumaczeniowe z zakresu terminologii technicznej).

2/ rozwój stosunków gospodarczych, w tym eksport usług, wymagał zwiększenia liczby tłumaczy, zapotrzebowanie państwa rosło, dlatego wspierało m.in. zwiększenie limitu przyjęć studentów na arabistyce. Studenci starszych lat i absolwenci pracowali w państwach arabskich, co pozwalało im uzyskać świetną znajomość dialektów i na uczelniach wprowadzono i rozwinięto nauczanie dialektów j. arabskiego (sprzężenie zwrotne)

3/ rozwój relacji kulturalnych ułatwił arabistom dostęp do literatury, prasy i innych mediów oraz świata kultury arabskiej, co przysporzyło nowe kierunki badań na arabistyce, m.in. dorobek w sferze historii literatury współczesnej świata arabskiego (pierwsze wielkie syntetyczne publikacje w skali światowej)

4/ interes państwowy spowodował wsparcie i przełamanie barier w zakresie podróży zagranicznych, pobytów badawczych, dydaktycznych i pracowniczych dla arabistów - nie było większych problemów z uzyskaniem paszportu i (nawet!) można było podróżować po innych państwach podczas np. pobytu studentów na stypendium w jakimś kraju arabskim

5/ praca w krajach arabskich na kontraktach była opłacana częściowo w walutach wymiennalnych, co uczyniło tę profesję wysoce pożądaną w Polsce, a to przyczyniło się do zwiększenia rywalizacji wśród kandydatów na studia, w rezultacie możliwy był dobór bardziej kompetentnych lub zdolnych aplikantów.

6/ studia oparte na świetnej znajomości kilku języków (w tym europejskich) i możliwość podróży, uzyskiwania przyzwoitych zarobków tworzyły z arabistów ludzi obytych

w świecie, rzutkich, wszechstronnie wykształconych i przygotowanych do działalności w nowych warunkach ekonomicznych. Dlatego znaczna ich część w okresie transformacji w Polsce nieźle sobie radziła i radzi.

7/ potrzeby gospodarcze wymusiły na państwie większą tolerancję polityczną dla arabistów, dopiero w stanie wojennym wróciły restrykcje natury politycznej w kwestiach paszportowych. Ta sama przyczyna doprowadziła do właściwego doboru kadry kierowniczej w przypadku obu badanych placówek (ani prof. T. Lewicki, ani prof. J. Bielawski nie był członkiem PZPR), a to z kolei pozwoliło zatrudnić na uczelniach najzdolniejszych absolwentów, nie kierując się 'linią partii'.

6/ dzięki powyższemu - stworzeniu środowiska akademickiego z najbardziej po temu odpowiednich kadr, szybko doszło do rozwoju badań, wiele z nich było pionierskich, polonizacji części literatury dydaktycznej oraz całego dorobku naukowego i dydaktycznego. Pojawiło się też nowe zjawisko - współautorstwo publikacji autorów polskich i arabskich, co podniosło ich wartość naukową i dydaktyczną.

7/ modernizacja procesu dydaktycznego - zamiana paradygmatu XIX-wiecznego (uczony gabinetowy, specjalista od dawnych tekstów pisanych w trzech językach bliskowschodnich) na tłumacza-pragmatyka przyspieszyła proces edukacji językowej i kulturowej i podniosła kwalifikacje absolwentów w zakresie znajomości języka głównego

8/ działalność arabistów w sferze edukacji społecznej, masowej, w znacznym stopniu przeciwdziałała ksenofobii i innym negatywnym zjawiskom socjalnym.

9/ wyżej wspomniane działania państwa (reformy prawa, zapotrzebowanie pracownicze, modernizacja dydaktyki) stały się bodźcami dla intensyfikacji inicjatyw oddolnych zarówno środowiska naukowego, jak i pozostałych arabistów - powstała grupa tłumaczy literackich i rynek czytelników zainteresowanych rezultatami ich pracy. Wzrosło zainteresowanie społeczne krajami arabskimi, islamem, pojawiły się media (As-Sadaka) i dziennikarstwo (prasowe, radiowe i telewizyjne) specjalizujące się w penetracji tego regionu.

10/ czysto polityczne względy też sprzyjały rozwojowi arabistyki: ze względów ideologicznych powołano redakcję arabskojęzyczną Polskiego Radia, która dała zatrudnienie wielu arabistom i Arabom, równocześnie podnosząc kwalifikacje językowe tam zatrudnionym.

Zatem - polska arabistyka w badanym okresie trafiła w 'swój czas' (hoszę) i jej kadra potrafiła to wykorzystać: zmodernizowała tok studiów i ich zakres, dydaktykę i samą naukę,

doprowadzając je w szybkim czasie do rozkwitu, to z kolei pozwoliło przyciągnąć na studia przednich kandydatów. Wsparcie i inicjatywa państwa umożliwiły wysokokwalifikowanym kadrom na wielokierunkową transformację placówek, kierunków nauki i dydaktyki i - jako rezultat tych procesów - utworzenie nowej elity.

Wnioski zawarte w zakończeniu mogą posłużyć jako praktyczne modele rozwiązań służących dalszej modernizacji instytucji arabistyki w Polsce, na wszystkich uczelniach obecnie prowadzących ten kierunek studiów i badań naukowych oraz doskonalenia ich procesów dydaktycznych.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

15.12.2006-13.9.2010 Instytut Orientalistyczny UW, Warszawa – adiunkt

2.6.2010-31.12.2010 Muzeum Niepodległości, Zakład Instytut Kresowy, Warszawa, p.o. kierownika, st. Asystent

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

- *dydaktyczne:*

W dorobku dydaktycznym mam wykłady kursowe dla studentów studiów licencjackich i magisterskich historii, etnologii, religioznawstwa, Studium Humanitatis, slawistyki, polonistyki, kulturoznawstwa, studiów podyplomowych Wiedzy o Oriencie, niemcoznawstwa i Erasmusa: *Dzieje Bliskiego Wschodu do 1945 r., Dzieje Orientu, Historia i kultura islamu, Islam – historia i współczesność, Islam, Językowy obraz świata w kulturach, Kultura islamu i życie codzienne na Bałkanach w okresie panowania Imperium Osmańskiego, Kultura islamu: próba interpretacji, Partie i systemy partyjne, Podstawowe wiadomości o islamie, Polityka regionalna Unii Europejskiej, Współczesna kultura arabska, Współczesne stosunki międzynarodowe, Współczesne systemy partyjne, Współczesne systemy polityczne, Współczesne systemy polityczne państw Bliskiego Wschodu* oraz wykłady monograficzne: *Islam w dzisiejszej Europie, Życie i kultura mniejszości muzułmańskich i okółomuzułmańskich w Polsce, Kultura Azji Środkowej: muzułmanie post-radzieckiej Azji Środkowej, Mniejszości muzułmańskie w Polsce,*

Muzułmanie Europy, Muzułmanie postradzieckiej Azji Środkowej, Orientalizmy w kulturze polskiej, Schizmy w islamie, w tym wykład monograficzny w języku angielskim: *The political dimension of Islam in contemporary Islamic constitutions*. Oprócz tego *proseminarium* (historia) i konwersatoria: *Islam w Polsce* i *Warsztat religioznawcy*, ćwiczenia: *Historia i kultura bliskowschodnich centrów turystycznych, Historia Polski XIX w., Islam – historia i współczesność, Podstawy języka arabskiego, Wprowadzenie do kultury Islamu* oraz warsztaty: *Karaimowie*.

Stosowane innowacje dydaktyczne:

- 2017/18 uruchomienie kierunku studiów podyplomowych *Wiedza o Oriencie*, WH UG.
- 2017-2023 zajęcia terenowe dla studentów religioznawstwa i etnologii: zajęcia w meczecie w Gdańsku, ćwiczenia na cmentarzu muzułmańskim w Gdańsku.

Byłem recenzentem trzynastu prac licencjackich i magisterskich.

• *organizacyjne:*

- członek Komisji Rekrutacyjnej IO UW 2007/2008 i 2008/2009
- opiekun Koła Naukowego Arabistyki IO UW 2007-10
- kierownik Studiów Podyplomowych Historii IH WH UG 2013/14
- organizacja i przygotowanie dokumentacji do otwarcia nowego kierunku studiów podyplomowych *Wiedza o Oriencie*, WH UG (2017/18)
- opiekun roku III r. religioznawstwa UG 2018/19 i 2021/22
- członek Komisji Olimpiady Historycznej Gdańsk, WH UG (od 2021)
- przedstawiciel niesamodzielnych pracowników naukowych w Radzie Wydziału WH UG (od 2022)
- opiekun roku I r. MSU KiTH UG 2022/23

• *popularyzatorskie nauka:*

Moja działalność popularyzatorska dotyczy kilku sfer aktywności: publikacji, konsultacji naukowych publikacji, tłumaczeń publikacji naukowych i popularno-naukowych oraz wystąpień publicznych (wykłady, panele, itd) w tym wystąpień medialnych (PR I, PR II, Radio Gdańsk, Radio Mors, TVN,

Polsat), a także wykładów dla szkół średnich i wystąpień z referatami podczas Dni Otwartych UG.

Publikacje:

- *książki*: (autor)

Rozmówki polsko-ukraińskie, WP, Warszawa 2005 (kilka wydań), *Małe rozmówki polsko-ukraińskie*, Lektorklett, Poznań 2006, *Jak to powiedzieć po ukraińsku: rozmówki i słownik*, WP, Warszawa 2009, *Świat arabski. Leksykon*, KiW, Warszawa 2008,

(współautor, 50%)

Słownik cytatów łacińskich. Wyrażenia, sentencje, przysłowia, WL, Kraków 2002 (kilka wydań), *Cytaty łacińskie na każdą okazję*, WL, Kraków 2002 (kilka wydań), *Kompletne rozmówki ukraińsko-polskie*, Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, Київ 2003, *Rozmówki ukraińsko-polskie*, Перун, Київ, Ірпінь 2004, *Словник: Польсько-український. Українсько-польський*, Перун, Київ, Ірпінь 2004, *Słownik polsko-ukraiński i ukraińsko-polski* Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, Київ 2004.

- *rozdziały*:

(współautor, 50%)

Na Jedwabnym szlaku, w: *Kazachstan - brama Eurazji*, red. A. Rudalska, Oficyna Olszynka, Warszawa 2017, ss. 105-119 oraz *Niezwykły Kazachstan*, tamże, ss. 80-95.

- *artykuły*: (autor)

Haszymici, w: „*Dynastie Świata – t. 5 Haszymici i Abbasydzi*”, Agora, Warszawa 2011, oraz *OWP*, w: „*Dynastie Świata – t. 5 Haszymici i Abbasydzi*”, Agora, Warszawa 2011, a także internetowe: *Z dziejów dramaturgii arabskiej – wstęp* i *Z dziejów dramaturgii arabskiej - Taufik al-Hakim* oraz *Z dziejów dramaturgii arabskiej - Sad Allah Wannus* w: *Arabia.pl*.

Konsultowałem naukowo książki: [islam] Goddard Hugh, *Historia stosunków chrześcijańsko-muzułmańskich*, PAX, W-wa, 2009; [łacina] Tokarczuk Olga, *Księgi Jakubowe*, WL, Kraków 2014, *nagrody*: Nike 2015, Pióro Fredry (2014); [islam] Mamoń Marcin, *Wojna braci. Bojownicy, dżihadyści, kidnaperzy*, WL, Kraków 2017; [islam, perski] Énard Mathias, *Busola*, WL, Kraków 2017.

Przełożyłem książki: [ang.] Romani Francesca Romana, *Ancient Islam. History and Treasures of an Ancient Civilization*, Wyd. Rzeczpospolitej, Warszawa 2008, nieopublikowane (wydawnictwo zostało rozwiązane); [ang.] *Dawny Islam*, Wyd. Rzeczpospolitej, Warszawa 2008, nieopublikowane (wydawnictwo zostało rozwiązane); [ang.] Marsot Afaf as-Sajjid, *Historia Egiptu. Od podboju arabskiego do czasów współczesnych*, KiW, Warszawa 2009; [ang.] McCauley Martin, *Narodziny i upadek Związku Radzieckiego*, KiW, Warszawa 2010. Dokonałem także przekładów z j.pol. i ukr. na j.ang. w: *Poland and Ukraine. Poles and Ukrainians. Relations after 1990*, Ed. Volodymyr Horbatenko, Agnieszka Kastory, Transl. from Polish into English by M. Atallah and Z. Landowski and transl. from Ukrainian into English by Z. Landowski, PAU, Kraków 2021. ISBN 978-83-7676-337-8.

Opublikowałem także 7 recenzji książek naukowych, kilka biogramów, komunikatów i obituariów (w tym J. Pacholczyka dla *Bach Cantatas Website*).

Od 2004 r. inicjowałem współpracę z Kazachstanem, czego owocem stały się wydane po polsku w moim przekładzie źródła z komentarzem *Z dziejów Polaków w Kazachstanie* (Oficyna Olszynka, Warszawa 2006) oraz współautorstwo *Kazachstan - brama Eurazji*, pod red. A. Rudalskiej (Oficyna Olszynka, Warszawa 2017). Obecnie kontynuuję organizowanie współpracy Wydziału Historycznego UG i Wydziału Historii Uniwersytetu Al-Farabi w Ałmaty, Kazachstan. W okresie 2004-2012 blisko współpracowałem z Narodową Akademią Nauk Ukrainy w Kijowie (Національна Академія Наук України Київ), z prof. Jurijem Koczubejem, wystąpiłem na tamtejszej konferencji naukowej i zajmowałem się badaniami tamtejszych źródeł islamistycznych.

Brałem udział w spotkaniach panelowych: *Pakistan podzielony* (Warszawa, UW, 2007), *Irak* (Warszawa, UW INP, 2009) i *Islam w Europie Zachodniej* (Katowice, UŚ KNP, 2010). Wygłosiłem prelekcje i wykłady otwarte: *Sufizm* w Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie (2010), *Miasto i sacrum w islamie. Próba charakterystyki urbanistycznej przestrzeni sakralnej* dla Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego w Bibliotece PAN w Gdańsku (2018), dwa wykłady o islamie, gościnne na Wydziale Psychologii UG (2019), *Arab. Dualis, czyli zagadka tożsamości* dla Pomorskiego

Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego w Gdańsku (2021) oraz *Goły jak święty turecki, czyli o sacrum w islamie* dla Muzeum Historycznego w Przasnyszu (2021). Występowałem z wypowiedziami o świecie arabskim w telewizji (Polsat Warszawa, TVN Warszawa), radio (*O terroryźmie islamskim*, Radio Mors Gdańsk 2015; *Gość dnia Radia Gdańsk* Gdańsk 2019, *O kitabistyce* Radio Gdańsk 2020). Wygłosiłem dwie laudacje dla Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego w Bibliotece Gdańskiej PAN (*Syjon jako wypełnienie koncepcji „góry Boga”* ks. prof. Grzegorza Szamockiego, 2018 i *Współczesnych teorii naukowych dotyczących genezy islamu*, prof. Marcina Grodzkiego, 2018). W r. akademickim 2017/18 przeprowadziłem zajęcia na Uniwersytecie Trzeciego Wieku, w WH UG w Gdańsku. Trzykrotnie wystąpiłem z wykładami dla uczniów liceów (1 Liceum Akademickie w Sopocie i Liceum Ogólnokształcącego im. Książąt Pomorskich w Rumi), m.in. *Z Alladynem do krainy 1001 nocy* (2017), *Historia islamu* (2023). Podczas Dni Otwartych WH UG dałem wykłady otwarte: *Duchy i demony w islamie* (2019), *Czy Bóg może być Szatanem?*(2022), *Dawna Ukraina oczami arabskich kupców i podróżników* (2022), *Czy można pić dżin z dżinem?*(2023).

- *popularyzatorskie sztuka:*

Jako tłumacz literacki i audiowizualny przetłumaczyłem osiem książek, dwadzieścia dramatów (z tego inscenizowano dziewięć, jeden z nich zdobył na XIII Festiwalu Teatru Polskiego Radia i Teatru Telewizji Polskiej "Dwa Teatry" w Sopocie w 2013 Grand Prix - B. Akunin, *Mewa*, Teatr Polskiego Radia w reżyserii I. Gorzkowskiego), ok. dwudziestu filmów fabularnych i ponad sto dokumentalnych, w tym popularno-naukowych, dla TVN i Planete.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

- w 2013 roku podjąłem nieudaną próbę habilitacji w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie na podstawie monografii *Polityczny wymiar islamu we współczesnych konstytucjach* (KiW Academica, Warszawa 2013).
- brałem udział w projekcie badawczym Narodowego Centrum Nauki organizowanego przez UP im. KEN w Krakowie (2018), „Pierwsze

pokolenie wolności. Państwo, patriotyzm, demokracja w świadomości młodzieży (studenckiej) w Polsce i na Ukrainie - analiza porównawcza" (przeprowadzenie badań ankietowych wśród studentów).

- Przeszedłem następujące szkolenia dydaktyczne:
 1. (2021-22) *Rozwijanie umiejętności dydaktycznych*, CDDiT UG Sopot 20 godz. wykładów i ćwiczeń. 2 ECTS.
 2. (2022) *Jak zostać ekspertem oceniającym wnioski w Horyzoncie Europa*, PG: Horyzontalny Punkt Kontaktowy Programów Ramowych UE Polska Północna, webinar 2 godz.; *Granty ERC w Horyzoncie Europa*, Krajowy Punkt Kontaktowy Polish National Contact Point for Research Programmes of the EU NCBR, webinar 3 godz.
 3. (2023) *Empatia w komunikacji nauczyciela i studenta. Wprowadzenie do NVC (Non Violent Communication)*, CDDiT UG Sopot, webinar 2 godz., *Rozmowa z Mistrzem słowa prof. Jerzym Bralczykiem*, Fundacja Science Watch Polska, webinar 2 godz.; *Wykład – czy na pewno relikty przeszłości? O klasycznej formie akademickiego kształcenia innowacyjnie*, CDDiT UG Sopot, 3 godz.; *Wystąpienia publiczne w świecie akademickim*, CDDiT UG Sopot 14 godz.; *Szkolenie z zakresu pracy ze studentami z trudnościami natury psychicznej*, CDDiT UG Sopot 9,5 godz. on-line; *Komunikacja z osobami neuroatypowymi w dydaktyce akademickiej*, CDDiT UG Sopot on-line oraz *Komunikacja z osobami neuroatypowymi w dydaktyce akademickiej cz. II* CDDiT UG Sopot, 12 godz. i *Z inspiracji podejściem M. Montessori – czyli jak prowadzić zajęcia aby rozwijać indywidualne potencjały studentów?* CDDiT Gdańsk, on-line, 2 godz; *Komunikacja empatyczna między nauczycielem a studentem – trening* CDDiT Gdańsk, 3 godz.

- Nagrody: Nagroda Rektora UG: nagrody indywidualne III stopnia 10.6.2022

Pozostałe obszary badawcze:

Pierwszym polem badawczym było literaturoznawstwo współczesne w świecie arabskim (m.in. moja rozprawa doktorska), potem zajmowałem się współczesną historią islamu, szczególnie jego kontekstów: politycznego i religijnego. Podczas pracy na UW

wykładałem historię świata arabskiego w okresie osmańskim – wykład ten przejąłem po P. Prof. Danucie Madeyskiej. Kolejny etap moich badań objął historię kultury muzułmańskiej w Azji Środkowej, w tym jej aspekty folklorystyczne i etnologiczne, a ostatnie pięć lat poświęciłem badaniom historii nauki: orientalistyki, szczególnie arabistyki polskiej w XX-XXI wieku. Poza dwiema komplementarnymi monografiami zgłoszonymi jako ww. osiągnięcie naukowe, w tym zakresie badań mieszczą się też artykuły naukowe, będące w druku.

Podsumowanie:

Mój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora obejmuje autorstwo 6 monografii, 21 rozdziałów w monografiach naukowych, 10 artykułów naukowych, 9 innych publikacji (biogramy, recenzje, obituaria, redakcje), 7 przekładów książek naukowych i popularno-naukowych, kilku artykułów popularno-naukowych, 1 podręcznika i współautorstwo (50%) 2 innych publikacji (słownik łacińsko polski i artykuł naukowy), byłem członkiem redakcji naukowej 1 monografii. Wystąpiłem na 30 konferencjach naukowych (w tym ogólnopolskich i międzynarodowych), jestem członkiem 2 krajowych towarzystw naukowych (PTH, PTHM) i 1 międzynarodowego (RAS). Przez 5 lat byłem sekretarzem redakcji 'Rocznika Orientalistycznego'. Przetłumaczyłem kilkanaście książek (literatura piękna) na język polski i ponad sto filmów, w tym większość – popularno-naukowych, dokumentalnych. Dokonałem także przekładów dwudziestu dramatów na język polski, z czego inscenizowano dziewięć. Jestem współautorem (50%) 2 słowników ukraińsko-polskich wydanych w Ukrainie i kilku innych pozycji językoznawczych wydanych drukiem w kraju i poza Polską.

.....

(podpis wnioskodawcy)